

GOVERNANÇA I CIUTADANIA A L'ESPAI EUROMEDITERRANI

Del Procés de Barcelona a la Unió per la Mediterrània

Un projecte de futur compartit

Senén Florensa

Il·lustració de [Carole Hénaff](#)

Ara fa 25 anys es reunia a Barcelona la primera Conferència Ministerial Euromediterrània, amb la Declaració Final de la qual es posava en marxa el que ha esdevingut l'anomenat Procés de Barcelona. La commemoració és un moment propici per avaluar el camí recorregut, analitzar críticament la situació actual i preveure de la millor manera possible el futur.

Una Associació Euromediterrània per la modernització del món arabomediterrani

La Conferència de Barcelona de 1995 va ser una ocasió extraordinària per plantejar amb ambició l'apropament d'Europa als països àrabs mediterranis i millorar clarament els problemes tradicionals de desigualtat, falta d'entesa i de confrontació que arrossegava des

de temps immemorials el món mediterrani. La constatació general era que la situació d'excessiva diferència entre els nivells de vida i de progrés econòmic entre Europa i el Sud de la Mediterrània era insostenible. Després de tota una sèrie de intents europeus massa febles de posar en marxa diversos sistemes d'ajut cap als països arabomediterranis, finalment l'any 1995 l'ocasió era propícia per endegar una gran política de la Unió Europea cap al Sud i l'est de la Mediterrània.

Paradoxalment, l'ocasió vindria propiciada per un fet poc mediterrani. La caiguda del mur de Berlín el 1989 va ser vista per Alemanya com una ocasió per reunificar el país i atraure cap a l'Europa Occidental el gran conjunt dels països de l'Europa Central a través de l'empresa, per part de l'Europa comunitària, d'una gran política de cooperació. Aquesta política els havia d'ajudar a transitar cap a sistemes democràtics de lliure mercat. Els països del Sud d'Europa, i en especial Espanya, de seguida van veure una gran oportunitat pel pacte, donant suport a aquest sempre que anés acompanyat d'una política comunitària europea cap als països del Sud de la Mediterrània. D'aquest gran pacte en van sortir les polítiques Phare i Thacis cap a l'Est i el projecte d'Associació Euromediterrània anomenat Procés de Barcelona cap al Sud.

El Procés de Barcelona, d'acord amb la declaració final del 1995, plantejava un pacte històric d'Europa amb els països del Sud i l'est de la Mediterrània en un gran projecte de cooperació i assistència que ajudés de manera decisiva la modernització econòmica, social i institucional dels països del Sud.

El Procés de Barcelona plantejava un pacte històric d'Europa amb els països del Sud i l'est de la Mediterrània en un gran projecte de cooperació i assistència que ajudés de manera decisiva la modernització econòmica, social i institucional dels països del Sud

La triple gran finalitat del Procés de Barcelona ha estat, des del començament, la construcció al voltant de la Mediterrània d'una gran àrea de pau i estabilitat, de progrés econòmic compartit i de diàleg i entesa entre els diferents pobles i cultures. Es tractava d'un projecte polític de gran abast històric, que tenia un motor econòmic. Aspirava a posar en marxa una Zona de Lliure Canvi euromediterrània amb suport tècnic i financer europeu dels programes Meda, que hauria de provocar un cercle virtuós al Sud de la Mediterrània. Tot plegat, hauria d'ajudar a posar al dia les institucions econòmiques dels països del Sud, apropant-los a "l'acquis communautaire" prevalent a l'Europa Occidental, espai econòmic on se'ls proposava de participar. Cal esmentar que el punt essencial era el compromís dels països del Sud d'impulsar les reformes necessàries per tal que un cercle virtuós d'aquesta naturalesa es pogués engregar i fos capaç d'impulsar el desenvolupament i la transformació econòmica del país. El gran mercat europeu impulsaria, llavors, amb la seva demanda, les inversions, el creixement i la creació de llocs de treball als nous països socis del Sud de la Mediterrània. L'acollida de la proposta per part dels països del Sud i de les seves societats va ser entusiasta. De fet, avui podríem dir que les esperances eren tan grans que el risc de

no satisfer-les ho era també.

Una de les característiques principals del Procés de Barcelona consistia a fer una crida a la participació de la societat civil. Per aquesta raó, l'Institut Català de la Mediterrània, com llavors es deia l'IEMed sota la direcció de Baltasar Porcel, va organitzar en aquells mateixos dies i per encàrrec de la Comissió Europea i de la Presidència espanyola d'aquell semestre, el primer gran Fòrum Civil EuroMed, en el qual hi van participar més de dues mil dues-cents persones representatives de tots els ordres de la vida civil d'Europa i dels ara països socis mediterranis.

Així, s'iniciava el que podríem anomenar el període clàssic del Procés de Barcelona, amb la signatura dels corresponents Tractats d'Associació, començant pels de Tunísia i el Marroc i continuant per tota la resta, llevat de Líbia, que no hi participava per l'aïllament que se li havia imposat després dels atemptats de Lockerbie i Berlín, i de Síria, que sempre va arrossegar els peus sense posar mai en marxa el seu procés de participació.

En els anys següents, fins la Presidència espanyola de la UE del 2002, es van anar posant les peces dels tres pilars del Procés de Barcelona. En l'àmbit polític ho podríem simbolitzar amb la institució de l'Assemblea Parlamentària Euro-Mediterrània; en el terreny econòmic per la Facilitat Euromediterrània Femip (Facilité Euro-mediterrannéene d'Investissement et de Partenariat) del Banc Europeu d'Inversions; i en el tercer pilar del Procés, per la creació de la Fundació Anna Lindh per al diàleg intercultural.

A partir del 2004 es posen en marxa dos grans projectes d'aprofundiment del Procés de Barcelona. En primer lloc, des del punt de vista bilateral -amb cada país soci-, amb la PEV o Política Europea de Veïnatge, que consistia fonamentalment en l'aplicació als països socis del Sud de la política de pre-adhesió que tant d'èxit havia tingut per la transformació espectacular dels països d'Europa Central, que van incorporar-se a la Unió Europea a partir del 2004. Com va explicar el president de la Comissió Europea, Romano Prodi, es tractava llavors d'una invitació en tota regla per tal que els països socis del sud i l'est de la Mediterrània s'incorporessin al "mercat interior" europeu en la mesura que volguessin [1].

En segon lloc, a partir del 2008 es posa en marxa l'aprofundiment regional -multilateral- del Procés de Barcelona amb la creació de la Unió per la Mediterrània (UpM). Important en el nou marc de cooperació euromediterrània era la creació d'un Secretariat permanent amb seu al Palau de Pedralbes de Barcelona. Era tot un reconeixement del símbol de la cooperació Euro-mediterrània que el nom de Barcelona havia estat des del 1995. A proposta del president francès Nicolas Sarkozy es volia adoptar, a més a més, una actitud més pragmàtica amb l'impuls de projectes concrets d'ordre pràctic i aplicat i es pretenia impulsar el co-ownership per part dels països socis a través de la creació d'una co-presidència Nord-Sud.

Una realitat allunyada de les expectatives

La realitat era, però, que quinze anys després de la creació del Procés de Barcelona, malgrat la construcció progressiva del Partenariat o Associació Euromediterrània, prevalia el sentiment que la realitat havia quedat molt lluny de les expectatives suscitades inicialment. El finançament europeu era esquelètic per a les tasques proposades i els règims autoritaris del Sud no havien dut a terme les mesures de reforma necessàries per aprofitar els avantatges o facilitats del Partenariat o Associació Euromediterrània. És més, bona part de les poblacions del Sud començava a veure la Política Euromediterrània de la UE com un suport als règims autoritaris dels seus països, especialment després de les proclames del president Sarkozy de pragmatisme i despolitització del Procés de Barcelona, que deixaven de banda la insistència en la democratització i els drets humans. Tot plegat conduïa a una frustració de les poblacions del Sud que eren cada dia més conscients de la situació a causa dels progressos que malgrat tot havia fet l'educació, a les facilitats de les noves xarxes de comunicació social i a l'aparició de nous mitjans de comunicació com la cadena televisiva Al-Jazeera, que emetia en àrab des de Qatar, a través de la qual podien veure i escoltar cada dia les notícies crítiques envers els règims depredadors i autoritaris del seu propi país. Tota una novetat al món àrab.

En aquest context es va produir a Tunísia l'espurna de la immolació del jove Mohamed Bouazizi com a reacció de ràbia i de dignitat contra l'opressió, la qual va desencadenar una revolució ciutadana i democràtica impensable i imprevista; primer a Tunísia, enderrocant el règim de Ben Alí, i després a Egipte, enderrocant, també, el President Mubarak. Des d'allí el moviment revolucionari s'estendria al conjunt del món àrab amb un èxit diferenciat [2].

El cert és que les Primaveres Àrabs van agafar el Procés de Barcelona amb el peu canviat. Tot just quan l'impuls de la nova política del president Sarkozy proposava d'abandonar la insistència en la democratització, els drets humans i les reformes, les poblacions àrabs van emprendre les seves revolucions ciutadanes en nom justament d'aquells principis que el Procés de Barcelona havia estat predicant des del 1995, i que justament s'havien deixat de banda des del 2008. Ara eren les pròpies poblacions àrabs les que agafaven les regnes del seu destí, reclamant democràcia i drets humans.

Les revolucions democràtiques de les Primaveres Àrabs que es van produir a partir del 2011 significaven en realitat la crisi del sistema autoritari àrab tradicional heretat dels moviments d'alliberació des de la independència, impregnats de la ideologia del nacionalisme àrab moderat o radical segons l'adscripció de cada país en la confrontació bipolar de l'època. Tots però, "progressistes" o conservadors, eren règims autoritaris de partit únic de manera més o menys evident, burocratitzats i imbuïts de la ideologia de l'intervencionisme de l'Estat, tant en l'economia com en la resta d'àmbits.

Les revolucions democràtiques de les Primaveres Àrabs que es van

produir a partir del 2011 significaven en realitat la crisi del sistema autoritari àrab tradicional heretat dels moviments d'alliberació des de la independència

En sobrevenir les Primaveres Àrabs, la crisi del sistema autoritari àrab tradicional es desencadena a causa de la frustració acumulada per tres fenòmens diferents. En primer lloc, la decepció per la manca de desenvolupament i de progrés econòmic i social promès per la independència. Al llarg dels anys seixanta, setanta i vuitanta les poblacions àrabs van veure com de la independència no se'n seguia el desenvolupament econòmic i social promès, sinó la persistència d'una situació de pobresa i de precarietat per a les creixents masses de població. En segon lloc, la frustració pel fracàs i derrota reiterada de tots els exèrcits àrabs combinats davant del petit i odiat Estat d'Israel, que trepitjava els drets dels palestins i usurpava el seu territori. Si la derrota del 1948 va ser l'ingredient fonamental per la caiguda de la monarquia egípcia del rei Faruk, la derrota encara més punyent del 67, la veritable ensorrada àrab, i no només palestina, la Nakba, va ser l'ingredient fonamental per la caiguda del raïs Nasser. En tercer lloc, la frustració creixent i la ràbia causada per la perpetuació d'uns poders corruptes i depredadors i l'incompliment de la promesa de democràcia que havia anat històricament associada a l'horitzó de la independència.

La crisi del tercermundisme, l'esfondrament del bloc soviètic i el triomf final del liberalisme occidental no van fer més que afegir llenya al foc. El desenvolupament, malgrat tot, de les classes mitjanes i la modernització de la joventut i d'aquelles parts de la població més urbanes, convivia amb la falta d'oportunitats pels joves i el creixent retard econòmic, cada vegada més marcat respecte els seus veïns del nord europeu.

Un context internacional creixentment complicat

La finestra d'oportunitat per la Pau a l'Orient Mitjà, oberta per la conferència de Madrid del 1991 i les subsegüents converses d'Oslo, moment d'optimisme i esperança del qual va sorgir el Procés de Barcelona, es va tancar bruscament amb l'assassinat del primer ministre israelià Isaac Rabin i del President egipci Anouar Al Sadat, màxims impulsors d'aquell Procés de Pau, a mans en ambdós casos d'extremistes del seu propi bàndol. Malgrat tot, el Procés de Barcelona va continuar, de tal manera que les Conferències Ministerials Euro-Mediterrànies eren l'únic fòrum on es trobaven regularment els representants d'Israel i dels països àrabs, tinguessin aquests o no relacions diplomàtiques formals amb l'Estat jueu. L'evolució posterior, a més, va resultar cada vegada més difícil. Les confrontacions en aquella complicada part del món que va de les muntanyes d'Afganistan a les costes mediterrànies de Síria i el Golf, van incidir progressivament en el món euromediterrani i, per descomptat en tota la l'escena internacional. Els mega-atemptats de l'11 de setembre del 2001 i les guerres subsegüents d'Afganistan, i especialment la de l'Iraq, van complicar extraordinàriament la situació. Al món arabomediterrani l'esclat del terrorisme internacional va facilitar en realitat un enfortiment dels règims autoritaris àrabs

tradicionals, com el de Ben Alí a Tunísia, règims que es presentaven davant els seus interlocutors europeus i de la comunitat internacional com la garantia d'estabilitat i de control i lluita contra els moviments de terrorisme violent.

Tota aquesta situació va consolidar encara més el concepte de l'excepció àrab. És a dir, que el món àrab és un cas a part i no s'incorpora a les consecutives onades de democratització que han anat configurant l'escena internacional des de la derrota del feixisme a la segona Guerra mundial [3].

A nivell econòmic es produïa una excepció similar [4]. Això sí, el gran mannà del petroli fluïa intensament, finançant projectes megalòmans en països del Golf i proporcionant rendes increïbles a l'elit d'aquests països, que s'invertien fonamentalment als millors barris de París, Londres, Nova York o la Costa del Sol espanyola i la Costa Blava francesa.

El gran somni euromediterrani que representava el Procés de Barcelona, però, seguia en peu. L'economia europea, el gran mercat europeu i l'èxit de la progressiva integració de la Unió Europea permetien tenir esperances en el fet que aquesta onada de creixement econòmic podria fer realitat aquella promesa de progrés compartit de la Declaració Final de Barcelona de 1995.

És llavors quan Europa i la Mediterrània prenen consciència progressiva de les seves múltiples complementarietats. Europa es reconeix com una societat progressivament envellida per comparació a la plèthora de joventut demogràfica dels països socis mediterranis. El gran mercat europeu, el més potent del món per l'amplitud i el nivell de la demanda que representa, pot arrossegar les inversions i el creixement econòmic dels països del Sud que ja han signat amb la Unió Europea els seus tractats de lliure comerç industrial [5]. El Marroc per exemple, que havia tingut un creixement d'un 1% anual del PIB per càpita durant els anys 90, va augmentar aquest ritme fins al 3,4% entre el 2000 i el 2015. Era una gran millora, però insuficient per esdevenir un "tigre" com els asiàtics i apropar distàncies amb els nivells econòmics europeus, tot i ser, com moltes vegades s'ha dit, el millor alumne del Procés de Barcelona.

És justament l'evolució de les mentalitats i les expectatives frustrades dels segments més actius de la població el que va portar a l'esclat de les Primaveres Àrabs i el que continua essent el motor d'aquest procés revolucionari inacabat

Així doncs, es va produir una certa convergència amb els nivells econòmics d'Europa Occidental, tenint en compte els ritmes de creixement encara menors prevalents a Europa. No obstant això, el diferencial en termes absoluts havia augmentat enormement i, amb aquests ritmes de creixement, caldrien massa decennis perquè es produís una convergència significativa. Per esdevenir un "tigre" i fer un salt significatiu com havien fet els asiàtics calien un ritmes de creixement per sobre del 6,5%, o més del 10% en el cas de la Xina. I per

créixer més fortament es necessitaven reformes molt més profundes i significatives que les que s'havien dut a terme als països socis mediterranis. La realitat era que els règims àrabs havien refusat les reformes compromeses a Barcelona el 1995, d'una manera pregona en l'àmbit polític i institucional, el dels drets humans i de llibertats públiques, però també en l'àmbit social i econòmic. Les privatitzacions de les empreses públiques s'havien fet fonamentalment en benefici de les elits privilegiades properes o partícips del poder. La burocratització continuava més forta que mai. La liberalització aranzelària havia substituït els antics aranzels per tota mena d'impediments i de llicències que s'atorgaven discrecionalment. La reforma del sistema bancari i financer o les facilitats per crear empreses continuaven arrossegant els peus [6].

Malgrat aquest cúmulo de dificultats, però, les societats àrabs han continuat fent el seu camí, especialment la joventut, les classes urbanes professionals i les dones. I va ser justament aquesta evolució de les mentalitats i les expectatives frustrades d'aquests segments més actius de la població, confrontada a l'immobilisme dels sistemes autoritaris tradicionals, el que va portar a l'esclat de les Primaveres Àrabs i el que continua essent el motor d'aquest procés revolucionari inacabat, que continua sent vigent de diferents maneres segons els països.

Es pot fer un balanç?

El balanç del Procés de Barcelona és, doncs, un exercici complicat. En primer lloc, perquè veiem el que es produeix, el que de fet realment succeeix, però no el que s'ha evitat, el que no ha succeït. El que és segur és que, atès l'allau de violència, guerres i inestabilitat que ha caigut sobre el món mediterrani procedent de l'Orient Mitjà i de les guerres de l'Afganistan, de l'Iraq, de Síria, del Iemen, de Líbia, sense el Procés de Barcelona les coses haurien sigut molt pitjors. Sense la presència i l'efectivitat, certa encara que mitigada, de la Política Euro-mediterrània de la Unió Europea, la realitat del món mediterrani hauria patit de manera molt més propera la voràgine desencadenada des del 2001. Malgrat la continua interferència dels antics o nous poders que intervenen i atien els conflictes de la regió, la resta de països, en la mesura en que han pogut evitar la violència oberta i la destrucció, han tingut, com dèiem abans, un progrés limitat, però cert i existent. Per això continuen sent més vàlides que mai les grans finalitats i els objectius que ens havíem fixat a Barcelona el 1995: treballar per construir al voltant de la Mediterrània una àrea de pau i estabilitat, de progrés econòmic compartit i de diàleg entre els diferents pobles i cultures. I per això continua sent important el Procés de Barcelona i el seu instrument avui fonamental, la Unió per la Mediterrània i el seu Secretariat permanent a Barcelona.

De cara al futur sembla clar que al món s'aniran configurant unes grans àrees de cooperació i d'integració, almenys comercial. Ho hem vist al sud-est asiàtic amb l'ASEAN, al continent nord-americà, a l'Amèrica Llatina, a la Xina amb els seus veïns asiàtics, etcètera. La crisi de la pandèmia de la Covid-19 ho ha posat encara més de manifest. El trencament de les cadenes de valor i àdhuc les dificultats d'aprovisionament des de la Xina i països llunyans, han posat de manifest els avantatges de les deslocalitzacions a zones

properes i complementàries. Per a Europa aquesta zones són forçosament els països àrabs mediterranis i la resta de l'Àfrica. Per això la Unió Europea ha de continuar amb una Política Euromediterrània renovada i decididament enfortida amb mitjans molt més importants que els que fins ara havia tingut. També en això la crisi de la Covid-19 pot aportar alguna herència positiva. Hem vist com apareixien unes disponibilitats pressupostàries realment insospitades. S'ha parlat àdhuc del fet que estem en un moment Hamiltonià a Europa [7].

Sense la presència i l'efectivitat, certa encara que mitigada, de la Política Euromediterrània de la Unió Europea, la realitat del món mediterrani hauria patit de molt més a prop la voràgine desencadenada des del 2001

A més de l'impacte negatiu a nivell sanitari, econòmic i social de la pandèmia, la bona notícia és ara el programa New Generation de la Unió Europea i el pas endavant que representa per la pròpia construcció de la Unió. Pel que fa a la Política Euromediterrània, resulta important la vessant financera del New Generation cap als països del veïnatge i el que aquests nous programes poden representar pels socis mediterranis, les previsions generals dels quals ja estan contingudes en els nous plans financers plurianuals de la Unió Europea. Potser així podrem sortir de la indigència que ha estat la norma, des d'un punt de vista pressupostari, dels programes euromediterranis.

És necessari i cal esperar que la Política Europea de Veïnatge i la mateixa Unió per la Mediterrània vegin enfortides d'una manera decisiva les seves capacitats per induir els canvis en les polítiques econòmiques i socials necessàries als països socis del Sud. Més enllà, cal establir també unes bases efectives i començar a treballar amb la resta de països africans per construir aquesta gran àrea de cooperació i d'integració, almenys comercial i en alguns altres aspectes determinants, amb la resta de països africans. La nostra gran àrea de cooperació i d'integració en la globalitat ha de ser necessàriament euro-africana.

Els nous reptes

L'impacte econòmic i social de la pandèmia de la Covid-19 ha estat realment important. De cara a la recuperació i a la represa el problema major pot venir de les diferents capacitats dels països per dur a terme una recuperació transformadora en positiu de les seves economies. Sembla clar -i així ho apunten tots els condicionants d'el·ligibilitat del ajuts i les disposicions que acompanyen el programa Next Generation de la Unió Europea- que no tornarem a una reconstrucció de les economies europees tal com eren abans de la crisi sanitària.

Hi ha tot un seguit d'emergències que no són noves, però que ara és evident que no podem continuar deixant de costat. En primer lloc l'emergència ambiental. El canvi climàtic està

tenint impactes als països nordafricans i del Sahel, i la Mediterrània en general és un mar especialment fràgil, com expliquen els experts del MedECC en aquest [article](#). Cal esperar que Europa sigui capdavantera en la lluita contra el canvi climàtic, no només dins el seu continent sinó també en l'àmbit del veïnatge. És per això que la concertació de les polítiques europees amb els seus socis mediterranis a través de la UpM són fonamentals.

Aquesta emergència ecològica cal que es vegi corregida per una sèrie de transicions importants. En primer lloc, per la transició energètica, ajudant a la implantació d'energies netes i renovables per tal que el mix energètic vagi sent cada vegada més adequat al conjunt de la Mediterrània.

De la mateixa manera, hem d'emprendre la transició digital, per tal que la represa econòmica es faci en sectors de futur i la digitalització s'introdueixi de manera transversal en tots els sectors, fent un salt qualitatiu en la seva productivitat i en la seva aportació al PIB i al benestar general. Cal també avançar en una transició des del punt de vista social i humà. Hi ha d'haver un desenvolupament inclusiu per tal que els joves puguin desenvolupar les seves capacitats. Això implica corregir les fins ara creixents desigualtats, tant internes com entre els països del Nord i els del Sud. Cal, per últim, que hi hagi també una transició en la governança.

La tasca és, doncs, ingent: ens cal un Procés de Barcelona i una Unió per la Mediterrània renovades, que siguin un instrument per la transició del món àrab Mediterrani cap a la modernitat

No serà fàcil, però cal que les profundes transformacions que despunten en el món àrab donin el seu fruit en un sentit positiu, ajudant a la construcció de sistemes democràtics on la solidaritat i l'exercici de les llibertats substitueixi les tradicions d'autoritarisme i les seves seqüeles. L'educació serà fonamental per dur a terme aquestes transformacions assegurant les possibilitats als joves i incloent les dones en la construcció de les seves societats.

A nivell global, aquests nous reptes són aquells als quals intenta fer front l'Agenda 2030 de Nacions Unides. Són els famosos ODS, Objectius del Desenvolupament Sostenible, que tenen com a objectiu la promoció d'un desenvolupament inclusiu i sostenible per a tot el planeta. Com diu la Resolució del 2015 amb què l'ONU aprovava l'Agenda 2030, "potser som l'última generació que té la possibilitat d'aturar la destrucció del planeta".

La tasca és, doncs, ingent. Ens cal un Procés de Barcelona renovat, que ens ajudi a afrontar uns problemes també ingents. Fonamentalment, cal que el Procés de Barcelona i la Unió per la Mediterrània siguin un instrument per la transició del món àrab mediterrani cap a la modernitat. La transició democràtica que estan reclamant les seves societats és un procés complicat, que no està lliure d'esculls. El món àrab es troba en un moment de gran esperança, i també de gran dificultat, però està clar que no pot continuar sent l'excepció.

La democràcia no són només eleccions, no és només aprovar una constitució. La democràcia és, de fet, un sistema social que inclou institucions i valors, així com els comportaments col·lectius adients, que necessita una base econòmica i social de caràcter també democràtic que hi correspongui. Per això cal un immens esforç de tothom. L'impuls de la societat civil del món àrab és evident que fa temps que existeix. Cal que ho siguin també l'esforç i l'encert de les polítiques públiques adients per part de les seves pròpies institucions, com també l'acompanyament solidari i eficaç dels seus socis europeus.

Això és el que significa avui el Procés de Barcelona. Per això cal, ara més que mai, una política encertada i eficaç i una cooperació digna d'aquest nom de tot el conjunt de la Unió Europea i els seus països membres cap als seus veïns, els països socis mediterranis. En aquest gran esforç hi haurà de jugar un paper essencial i crucial la Unió per la Mediterrània i la seva Secretaria General des de Barcelona. I caldrà que tots hi ajudem.

NOTES

- 1 — El programa bilateral de modernització s'implementava a través dels corresponents Plans d'Acció pactats amb els respectius governs, que podien disposar de l'ajut financer dels fons europeus de la PEV i de l'assistència tècnica, inspirada en la de pre-adhesió que tant havia ajudat els països d'Europa Central.
- 2 — En alguns països, com Egipte i Tunísia, la revolució va triomfar, tot i que a Egipte el cop d'estat del general Al-Sissi contra el govern del Germans Musulmans va revertir la situació, fent que el país tornés a la tradició del règim militar autoritari. Altres països, en especial el Marroc i també Jordània, van emprendre un procés de reformes constitucionals i legislatives que permeteren reconduir la situació. D'altres, com Algèria, van finançar la pau social augmentant sous i salaris amb les rendes del gas i del petroli i amb poques reformes. Finalment, en alguns casos el moviment revolucionari va ser ofegat en sang pels corresponents règims, la qual cosa va desembocar en llargues i cruels guerres civils com les que s'han produït a Síria i a Líbia.
- 3 — La construcció comunitària de l'Europa democràtica des de l'any 57; el procés de descolonització als seixanta; l'arribada finalment de la democràcia al Sud d'Europa -Espanya, Grècia i Portugal- als anys setanta; les democratitzacions a Amèrica Llatina els anys vuitanta; a Europa Oriental i a l'Àfrica del Sud als noranta i àdhuc al voltant del dos mil i a l'Àsia Sud-oriental, no trobaven l'endegament d'un procés similar al món àrab.
- 4 — Les transformacions econòmiques que s'havien produït en altres llocs del món no s'acabaven de realitzar al món àrab. I en desplaçar-se el centre de gravetat mundial cap al Pacífic, inclús des d'un punt de vista geogràfic semblava que als països àrabs se'ls escapava altra vegada el tren de la història.
- 5 — És cert que, contràriament a les demandes del Sud, no s'hi han incorporat encara, malgrat les promeses, els productes agrícoles ni els serveis, i que existeixen innombrables traves per al desplaçament dels treballadors. Però d'Europa és d'on venen les inversions, la tecnologia, els turistes i les transferències de diners dels treballadors emigrats. I a Europa és on van els emigrants i on va la major part de les exportacions, fins a més del 70 % als països del Magreb.

- 6 — Si el 1995 el PIB per càpita dels països socis mediterranis, sense tenir en compte Turquia, era el 10,52% de la mitjana europea, el 2015 aquest percentatge arribava al 14,4%. Entre el 1995 i el 2015 el Marroc passava del 8,6% de la mitja europea en PIB per càpita al 9,5%. Hi havia, doncs, una certa convergència, però massa feble per tenir un impacte comparable als “tigres”. Partien d’una situació massa desafavorida. El PIB per càpita dels països mediterranis era de 1.741 \$ el 1995. Amb un creixement acumulat fins el 2015 del 249%, se li afegien 2.605 \$, arribant a 4.340 \$. Els països de la Unió Europea creixien en aquell període només un 182%. En termes absoluts però, això li afegia al seu PIB per càpita inicial de 16.522 \$ uns altres 13.599 \$, arribant a 30.121 \$ per càpita el 2015. Vid. S. Florensa, 2020, p. 99.
- 7 — El primer Secretari del Tresor nord-americà amb el president George Washington, Alexander Hamilton, va aconseguir impulsar decisivament la construcció i consolidació dels Estats Units com a república amb un poder federal fort, federant el deute públic que les 13 colònies havien contret per finançar la guerra per la independència nord-americana. Amb la federació del deute va enfortir, òbviament, la capacitat financera i de fet va crear el sistema fiscal federal dels Estats Units.

BIBLIOGRAFIA

- Sijilmassi, Fathallah. *L’avenir de l’Europe est au sud*. EMNES-CEPS. Rabat, 2019.
- Florensa, Senén, Dtor. *The Arab transitions in a changing world*. IEMed, Barcelona, 2016
- Florensa, Senén. *El Mediterráneo, entre las geopolítica y la cooperacion. Reflexiones y ensayos*. Ed. Icaria, Barcelona, 2017.
- Florensa, Senén. “Barcelona 95, 25 years on: Some political considerations”. *IEMed Mediterranean Yearbook 2020*.
- Florensa, Senén. “The New Mediterranean Geopolitical framework from the EU perspective”. *IEMed Mediterranean Yearbook 2018*.

Senén Florensa

Senén Florensa és president de la Comissió Delegada de l'Institut Europeu de la Mediterrània (IEMed) i president de l'Assemblea General de la xarxa de think tanks EuroMeSCo d'estudis euromediterranis. Diplomàtic de carrera, és llicenciat en Ciències Econòmiques i en Dret per la Universitat de Barcelona i compta amb un Diploma d'Estudis Internacionals per l'Escola Diplomàtica. Ha sigut cònsol General d'Espanya a Berlín i a Roma, i ambaixador a Tunis. L'any 1996 va ser el primer secretari de l'Ambaixada d'Espanya davant la UNESCO. Des de l'any 2018, és ambaixador permanent d'Espanya davant l'Oficina de les Nacions Unides i els Organismes Internacionals amb seu a Viena. També ha exercit de president del Comitè Mediterrani de la Lliga Europea de Cooperació Econòmica (LECE) i vicepresident de la Secció Espanyola. Va cursar els seus estudis de Doctorat en Economia a la Universitat Paris I Panthéon - Sorbonne i va ser Becari Fullbright a la Universitat de Nova York.